

Tidens kvinnor.

Wagner, Elin,

54 D Br.

National Library
of Sweden

Kungl. biblioteket

0 0000 000030000

1922.
Polit. Kon.
Kvinnoför.
(Pov.)
0

Tryckt som manuskript.

TIDENS KVINNOR

AV ELIN WÄGNER.

Vilken oro har det icke under detta århundrade varit i världen och är alltjämt. Det politiska lufttrycket har stigit och fallit i snabba kast, oväder ha kommit, urladdat sig, försvunnit och återvänt. Det utmärkande för de åskådningar och viljor, som brottats under denna tid är, att det varit folks och klassers särintressen som format och drivit fram dem. Den ena ytterligheten har skapat förutsättning för den andra. Reaktion har fötts ur revolution.

Det är naturligt att en sådan tid blir en nedgångstid för de frisinnade idéerna. Det är samtidigt nödvändigt att ur denna nedgång stiger en ny framtid för dem. Det är slutligen också nödvändigt att kvinnorna äro med att skapa denna nya framtid.

Föreningen Frisinnade Kvinnor är född direkt ur ett nederlag. Den startades på våren 1914, just då det demokratiska genombrottet mycket hastigt stävjades av helt nya riktningar och strömningar inom folket, världskrigets förridare och förebud. Om inte för något annat måste man tro på en frisinnad sammanslutning, som startades, då det var som mest skamligt att vara frisinnad.

Det är i full överensstämmelse med dess historia att föreningen kort efter erfarenheten om de frisinnades tillbakagång vid valen 1921 genomgår en ny födelse och liksom startat på nytt, och detta just under en tid av politisk, moralisk och ekonomisk trötthet. Vad som markerar detta nya skede i föreningens historia är kvinnornas inträdande i sina fulla medborgerliga rättigheter. Föreningens betydelse, uppgift och ansvar ha därigenom i hög grad ökats. Föreningen har firat kvinnornas medborgarrätt genom att organisera sig som ett Riksförbund och påbörjat den inre organisationen av länsförbund. Det finns ingen-

ting i världen så lätt som att besluta ett Riksförbund. Det finns ingenting så svårt som att göra ett Riksförbund. Det finns ingenting så lönande som att vara ett Riksförbund.

Den åskådning på vilken Riksförbundet vilar, och omkring vilken det ville samla kvinnor som anse sig kunna i väsentliga punkter sluta sig till densamma, denna åskådning alltså, har två hörnstenar.

Den ena är övertygelsen om att samhällets och den enskildes lycka ytterst vilar på den enskildes ansvar och beror av den personliga insatsens värde. Den andra är övertygelsen om det ofrånkomliga sammanhang och beroende som med eller mot deras vilja förbinder klasserna inom det mindre samhälle som utgör en stat, och på samma sätt länderna inom det stora världssamhället.

Hävdandet av personlighetsprincipen anses vara det, som utmärker det svenska tänkandet framför andra besläktade länders. Den svenska liberalismens främste och förste filosof, Geijer, har populärt uttryckt denna övertygelse, då han sade, att det alltid finns något, som var och en kan göra bättre än alla andra. Men den, som kan göra något bättre än alla andra, den har ett oförytterligt värde som individ ej blott som del av en massa.

Det är lätt att se vad kvinnorna ha att vinna och verkligen också vunnit i och med att personlighetsprincipen tränger igenom. Där personlighetsprincipen är erkänd, där upphör kvinnan att blott vara sockeln, på vilken historien reser sig, hennes värde är då ej mer uteslutande bundet vid att hon fyller sin uppgift som släktets moder. Det börjar frågas efter *hur* hon fyller den, därmed har hon fått ett värde som personlighet, därmed har hennes andliga utveckling blivit av betydelse. Slutligen erkännes, att hon har ett värde i sig.

Om kvinnorna därför fråga vilken riktning de historiskt tillhöra och vilken åskådning som, konsekvent fullföljd, bär i sig uppskattningen av deras personliga värde och insats, så måste man svara, att de höra till personlighetsprincipens bärare. Men personlighetsprincipens bärare äro de frisinade. Sedan må det vara erkänt att det icke alltid är så

lätt att upptäcka denna röda tråd, där partiet vandrar i dagspolitikens labyrint.

Nu den andra hörnstenen.

Den frimodiga tron på personlighetens rika möjligheter och värde fullständigas av övertygelsen om beroendet mellan individer, klasser och världsdelar.

En gren kan icke leva skild från stammen. Lika litet kunna individ, klass eller stat skära ut sig ur sammanhanget och mer än till en kort tid — ungefär lika lång som en gren kan blomma i ett glas — frodas och blomma på egen hand.

Denna lära är egentligen impopulär, den går emot den mänskliga instinkten. Instinkten att ta från andra det jag önskar äga och frestelsen att skenbart och billigt höja sig själv genom att sänka andras nivå sitter djupt hos människan.

Man får mycket lättare människorna med sig om man säger till dem, helst i någon vacker och passande omskrivning: kom till vårt parti, så ska vi ställa det bra för dig och din klass, eller: kom till oss, så ska vi klå dina fiender.

För att välja den åskådning, varpå de frisinna de bygga, behöves reflexion, upplysning, övervinnelse. För att behålla den fordras slutligen tålmod.

Den första konsekvensen av denna åskådning är för frisinna de kvinnors del att de vilja ha tyngdpunkten inom politiken flyttad från parti till personlighet. Vad som gjorde kvinnorna så relativt likgiltiga vid det första politiska val, vari de hade tillfälle deltaga — att de röstade flitigt motsäger icke detta, ty man kan rösta och ändå vara utomordentligt likgiltig — var det sakförhållande att de måste rösta på parti och icke på människor. Kvinnorna vilja rösta på män och kvinnor de ha förtroende för och icke på det obestämbara, som heter parti. Ju mindre politiskt kunnig jag är, ju mindre behållning har jag av ett program, ju mer behov av en personlighet.

En konsekvens av övertygelsen om allas beroende av alla är att vid alla konflikter, det må gälla klasser eller länder, måste frisinna de kvinnor vara att finna på den ståndpunkten, att intresse motsatserna icke äro reella

utan konstlade och att det alltid gäller och är möjligt att finna en väg fram, som leder till det gemensamma bästa, låt vara genom offer å båda sidor av kära vanor och fördomar.

Innan denna sats framställdes såsom en del av föreningen Frisinnade Kvinnors riktlinjer, blev den, som naturligt måste vara, föremål för en diskussion. Det säger sig ju självt, att när man står mitt i vår tid och ser det krig på kniven, som rasar mellan klasserna och folken, så måste man ju haja till vid påståendet att de motsatser, som striden gäller, endast äro skenbara, konstlade. Vid denna diskussion föreslogs bl. a. som en medelväg, att man i stället skulle säga, att motsatserna icke äro så livsviktiga, att de icke kunna utjämnas. I själva verket är det väl så, att den djupa tragiken i mänsklighetens historia ligger däri, att skenbara motsatser uppfattas som livsviktiga, ja bli livsviktiga och kosta de stridande livet.

Det är fullt konsekvent att säga: "Livets lag är den enes seger på den andres bekostnad. Emedan jag tror, att min klass eller mitt folk har största förutsättningarna att föra livet framåt, så vill jag driva dess sak och strida dess strid, även om det kostar en annan klass eller ett annat land livet." Om jag säger så, kan jag vara vad som helst som låter bra, men jag kan bara inte vara frisinnad.

Det låter naturligtvis också djärvt och ganska verklighetsfrämmande att säga, att det alltid *är möjligt* att finna en väg, som leder genom konflikterna till det gemensamma bästa. Man kan peka på tusen fall, där man icke funnit denna väg, där istället motsatsen lösts med kanoner såsom världskriget, med avrättningar såsom vid revolutionerna eller utsvältning såsom vid klasskampen. Men åtminstone så länge kvinnorna äro unga i politiken, måste de ha rätt att kämpa och arbeta ut från denna tro på att möjligheten finns, fast den på grund av dårskap och blindhet icke begagnas. Det är troligt, ja låt oss hoppas, att de frisinnade kvinnorna därigenom komma att bli ganska beniga att klara för sitt parti, men kvinnor, som äro för lätthanterliga, är det varken värde eller glädje med.

Ur denna uppfattning ger sig som främsta programpunkt för Frisinnade Kvinnor: *fred och samarbete mellan folk och klasser*. Läran om personlighetens värde och om allas beroende av varandra flyta här ihop i samma krav. Men man måste understryka att fred icke betyder stillestånd, samslöhet eller samlättja utan gemensam strid mot alla svårigheter som tynga människorna, allt armod, som förlamar och trycker dem, bestjäl dem på deras liv och förkortar dess givna längd.

Det finns en tröstlös men ganska allmänt omfattad tro, att långa fredsperioder och därur framsprunget välstånd och högkonjunktur obevekligt som ödet framkalla krig. Högkonjunktur och kraftöverskott voro enligt denna lära världskrigets innersta orsak — det är lätt att se hur oförsonligt denna uppfattning svär mot tron att det blott finns plats i solen för några, ej för alla — men antag nu att det är rätt att högkonjunktur utlöser ett krig. Vi ha ingenting emot på att så blir fallet. Allt beror på vilken fiende man för krig emot.

Ack, man behöver inte söka den fiende, som det gäller att bekämpa. Och man behöver inte slå nästan för att utlösa ett kraftöverskott. Det finns en farlig fiende, som heter den kroniska fattigdomen. Och här ha vi ett belysande exempel på allas vår samhörighet. Ett samhälle, där kronisk fattigdom finnes, kan aldrig blomstra. Det är icke ens givet den rike mannen inom detta samhälle att blomstra.

Varför? Emedan det försvagande av folkkraften och folkhälsan, som uppstår på grund av fattigdom och odrägliga arbetsförhållanden, icke kan begränsas till de fattiga själva. Samma blod cirkulerar genom hela samhällskroppen.

Folkhälsan var en gång likt ett kapital som var så stort, att det såg ut att vara outtömligt. Vi ha förtärt bra mycket av detta kapital, men vi handskas fortfarande med det, som vore det outtömligt. Det är ett liknande förhållande med folkhälsan som med våra skogar. När det gällde skogarna, ha vi slutligen lärt oss nödvändigheten av att sörja för att skövling förhindras. Men med folkhälsan baggböla

vi fortfarande. Liksom sågarna förtära skogarna, så förtära alltså maskinerna folkhälsan.

Med fasthållandet av dessa två satser, samhörighetens ofrånkomliga nödvändighet och den enskilda personlighetens ansvar, rätt och värde, är den synpunkt given, från vilken frisinnade kvinnor betrakta de aktuella dagsfrågorna. De kunna icke gilla någon lösning av de nuvarande svårigheterna, som betyder, att nya klyftor öppnas mellan folk och klasser. De måste på det högsta ogilla varje försök av en reaktion att begagna sig av det tryckta läget att splittra och spränga arbetarnas sammanhållning, den nationella och den internationella. De veta mycket väl, att radikala förändringar av samhällslivets former måste ske. Det går inte, att inom samhället ha en hel stor och viktig klass, kroppsarbetarna, vilken lever under trycket av en ständig olust och i en medveten motsats till samhället. Ett sådant samhälle stannar i växten, vantrives, vissnar. Sedan vårt land, i så stor utsträckning som är fallet, blivit en industristat, måste samhällsformerna anpassas därefter, så att denna nya klass finner drägliga livsformer. Det är ett hån att tala om personlighetens rätt och ansvar, så länge industriarbetaren betraktas som ett nummer, ett bihang till maskinen, ett medel, där produktionen är målet. Grottekvarnen måste hållas i gång, eftersom människornas mängd på jorden kräver, att det males mycket mjöl. Men det är en vanföreställning, att den skall hållas i gång av trälar.

Medvetandet att ha ett ansvar och att fylla väl sin plikt, är vad som ger livet dess slutliga värde. Det intresse i livet, som samlandet, uppslutningen och striden mot arbetsgivaren hittills givit industriarbetarklassen, är nu utnyttjat, så långt det går. Det är inte nytt längre, det har blivit slentrian. Energin som lagts i striden *mot* arbetsgivaren måste ledas in i arbete och intresse för företaget. Detta sker dock icke genom att socialisera det. Det sker genom att demokratisera det, genom utplånandet av den stora och onödiga sociala klyftan mellan arbetare och arbetsgivare, genom

att ge arbetaren kännedom om, ansvar för och intresse av framgången av det företag, till vilket han är knuten.

Vi skola icke slå samhällsformerna i bitar och förakta de kulturella värden som vunnits under århundradena. Ett nödvändigt anpassnings- och nydaningsarbete måste oavslåttligt fortgå, men frivilligt, ej motvilligt, utan hinder, och följande det naturliga växandets lagar.

De bildade och kunniga få ej strejka vid ett sådant arbete, det vore en samhällsvådlig strejk lika fördömlig som någon annan. Det är klart, att arbetet för att förbättra arbetarnas ställning måste gå hand i hand med ett oavslåttligt arbete att rätt förvalta våra naturliga tillgångar, driva upp och kvalitativt förbättra vår produktion. Tar man i bara på *en* punkt, såsom förbättrande av arbetarklassens villkor, kan man förbättra ikull hela vårt lands ekonomi. Det gäller, att på alla punkter, icke minst statsmaskineriets skötsel, uppnå större intensitet och effektivitet.

Hur kvinnornas delaktighet i samhällsansvaret förvandlats under de sista årtiondena, därpå ger nykterhetsfrågan ett exempel.

Då vårt folk i mitten av förra århundradet var nere i dryckenskap, och brännvinet var daglig dryck i en utsträckning, som vi knappast nu kunna fatta, höllo sig kvinnorna på grund av sed och av instinktiv känsla för det tillbörliga i det stora hela själva borta från spritmissbruket. Men deras ansvar sträckte sig icke så långt, att de reste sig och drevo undan oseden. Det var män, icke kvinnor, som började den aktiva nykterhetsrörelsen. Numera ta kvinnorna självfallet sitt ansvar vidsträcktare. De måste aktivt medverka till nykterhetsfrågans lösning. Inom Frisinnade Kvinnor gå många på förbudslinjen. Åter andra äro för en restriktiv lagstiftning som träffar missbruket.

Men av själva den frisinnade grundåskådningen följer, att förbudet eller restriktionerna icke kunna anses vara det enda som behövs för att lösa frågan. Spritmissbruket är icke något isolerat fenomen. Om man tar bort allt det missbruk som härrör av osed, slöhet och slarv, och där, tillfölje samhörighetsprincipen alla kvinnor borde stödja varandra för att

förändra seden, så återstår mycket spritmissbruk, som är en direkt följd av sjukdom, av vantrevnad, av leda, ett förtvivlat försök till befrielse från det olidliga. Motad på ett håll, skall denna olust alltid tränga på och finna nya utlopp. Man räddar inte ungdomen, som det närmast är fråga om, blott med förbud av något slag. Man räddar den genom att ge den först och främst gott exempel, vidare genom att ge den en fysisk och intellektuell fostran, ett utlopp för inneboende krafter och genom att tillfredsställa dess behov efter glädje. I känsla därav måste Frisinnade Kvinnor med allra största intresse följa det reformarbete och det utbyggande, som nu omlägger hela vårt uppfostringsväsen, och inte minst tillse, att den kvinnliga ungdomen blir tillgodosedd på rättvist och förnuftigt sätt.

En förening är ingenting annat än summan av dess medlemmars erfarenhet och energi. Om Frisinnade Kvinnor skall kunna få någon tyngd över sitt ord och fylla även den nytillkomna uppgiften att stå bakom de frisinnade riksdagskvinnorna i frågor, där dessa vilja framföra de frisinnade kvinnornas opinion, bör den också verkligen representera de frisinnade kvinnorna.

Därför hänger också Frisinnade Kvinnors Riksförbunds betydelse på om det kan samla och finna användning för den erfarenhet och den energi som finnas hos kvinnorna.

Otvivelaktigt väntar en politisk och fosterländsk insats på de frisinnade kvinnorna. Genom sammanslutning och genom det offer av tid och krafter, som det betyder att träda fram och inta de platser inom samhällsarbetet som nu stå öppna, skola de fylla den. Men allt detta är nödvändigt, om deras inträde som direkt medansvariga för samhällets ledning skall sätta ett synligt och förblivande märke och förändra och förmildra tidens ansikte.

